

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовао комисију: Одлука од 24. новембра 2022. године, донете на 8. седници Наставно-научно веће Правног факултета у Новом Саду.		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Душан Николић Универзитет у Новом Саду, Правни факултет у Новом Саду	редовни професор установа у којој је запослен-а	Грађанскоправна 05. мај 2005. ужа научна област и датум избора Председник функција у комисији
2. Раденка Цветић Универзитет у Новом Саду, Правни факултет у Новом Саду	редовни професор установа у којој је запослен-а	Грађанскоправна 22. април 2010. ужа научна област и датум избора Члан и ментор функција у комисији
3. Милош Живковић Универзитет у Београду, Правни факултет у Београду	редовни професор установа у којој је запослен-а	Грађанскоправна 10. фебруар 2021. ужа научна област и датум избора Члан функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Слобода, Душан, Мидоровић		
2. Датум рођења, општина, држава: 14.12.1986. године, Кикинда, Република Србија		
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив: Универзитет у Новом Саду, Правни факултет у Новом Саду, мастер академске студије, мастер правник.		
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2016. година, Докторске академске студије Приватно право		
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:		
„Делимична ништавост уговора“		

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страница, поглавља, слика, схема, графика и сл.

Докторска дисертација има 434 страна од чега 390 страна чини текст докторске дисертације који је подељен у 14 поглавља.

Кратак садржај дисертације:

Докторску дисертацију чине следећа поглавља: Увод са методолошким напоменама; Делимична ништавост уговора и њена улога у релативизацији концепта ништавости; Римски корени и еволуција института делимичне ништавости уговора, Врсте делимичне ништавости; Практични значај редакције опште одредбе о делимичној ништавости уговора; Функције делимичне ништавости уговора; Разграничење делимичне ништавости уговора од сродних института; Однос делимичне ништавости и поједињих начела уговорног права; Претпоставке за примену института делимичне ништавости уговора; Попуњавање накнадних празнина у уговору; Последице делимичне ништавости уговора; Делимична рушљивост уговора; Делимична ништавост потрошачких уговора и Закључак. Прво глави рада претходи Образац 5а Универзитета у Новом Саду на српском и енглеском језику, као и сажеци на српском и енглеском језику. На крају рада наведена је коришћена литература и као образац План третмана података.

1. Глава – Увод са методолошким напоменама (странице: 9-18):

У овом делу одређен је предмет истраживања, наведени су разлози који су определили избор теме, те околности које говоре у прилог њене актуелности. Наводи се да је циљ рада да се институт делимичне ништавости уговора расветли у националном контексту уз помоћ стране, претежно германске доктрине и судске праксе. У светлу материјализације уговорних односа, кандидаткиња подвлачи да ће тема бити обрађена како са аспекта уговора са споразумно одређеном садржином, тако и са становишта уговора по приступу. У овом поглављу, кандидаткиња се осврће и на питање оптималне ширине теме докторске дисертације, наводећи зашто предмет истраживања није постављен ни шире ни уže. На крају уводног дела кандидаткиња наводи методе којима се служила у писању дисертације.

2. Глава – Делимична ништавост уговора и њена улога у релативизацији концепта ништавости (странице: 19-31)

У овом поглављу одређен је теоријски и позитивноправни појам делимичне ништавости уговора уз напомену да је реч о правној установи која вековима перзистира у уговорном праву. Истиче се да очување воље уговорача онда када је то могуће и у мери у којој је то могуће представља универзалну вредност. Наводи се да је реч о институту чијом се применом настоје ублажити ригорозне последице ништавости како би се спречили неправични исходи. Упориште за релативизацију радикалних последица ништавости судови често проналазиле у телевизијском тумачењу одредбе којом је нормирана ништавост, као и у аналогној примени одредбе о делимичној ништавости на нерегулисане случајеве. Такав след догађаја условио је развијање читавог спектра модалитета делимичне ништавости. Надаље се објашњава правно-логичка одрживост идеје о делимичној ништавости уговора утолико што ништавост не погађа само изјаву воље већ њена дејства. У оквиру овог дела скреће се пажња на несамосталност и супсидијарност института делимичне ништавости уговора.

3. Глава – Римски корени и еволуција института делимичне ништавости уговора (странице: 32-38)

У овом поглављу изложена је генеза института делимичне ништавости уговора. Истиче се да се римски правници проблематиком делимичне ништавости нису бавили на општи начин. У свом маниру, они су се са питањем ништавости дела правног посла хватали у коштац тек када би се јавила потреба за превазилажењем проблема спрам околности конкретног случаја. Дефинитивно

убличавање делимичне ништавости као владајућег принципа приватног права везују се за опште право познатије као *ius cotti*. Будући да је оно било подучавано на факултетима широм Европе, средњовековно приватно право на Старом континенту одликовао је висок степен правног јединства. Иако је то јединство било „разбијено“ доношењем великих грађанскоправних кодификација у XIX и почетком XX века, то није утицало на напуштање правила о делимичној ништавости уговора.

4. Глава – Врсте делимичне ништавости (странице: 39-100)

У следећем поглављу анализирани су моделитети испитиваног института: обичну, проширену, модификовану, субјективну делимичну ништавост, као и могућност аналогне примене испитиваног института на повезане уговоре. Осим теоријског разјашњења ових модалитета, кандидаткњиња усмерава пажњу на њихову позитивноправну (не)утемељеност у домаћем праву. Под окриљем појма делимичне ништавости подводи читав спектар различитих ситуација којима је заједничко постојање недостатка који се може локализовати на одређени део уговора. Када се узму у обзир бројни модалитети овог института, истиче се да су доктрина и судска пракса општем правилу о делимичној ништавости приписали неупоредиво шире поље примене од оног које му је законодавац извorno наменио.

5. Глава – Практични значај редакције опште одредбе о делимичној ништавости уговора (странице 101-108)

У оквиру овог поглавља испитно је да ли редакција општег правила о делимичној ништавости уговора, у смислу фаворизовања делимичне пуноважности или ништавости у целости, утиче на његову практичну примену. Закључено је да поставка правила о делимичној ништавости уговора нема пресудан утицај на крајњи резултат његове примене. Због тога се у теорији истиче да без обзира на редакцију одредбе о делимичној ништавости долазе у обзир обе могуће последице. Истиче се да поставка правила има процесни значај у смислу да од ње зависи 1) ко ће сносити терет тврђњи и терет доказивања у погледу постојања или непостојања чињеница и околности од чијег вредновања зависи крајњи исход спора, те 2) како ће суд определити исход спора у случају *non liquet*.

6. Глава – Функције делимичне ништавости уговора (странице 109-135)

У шестом поглављу се најпре наводе опште функције које су својствене свим модалитетима делимичне ништавости. Међу њима се издвајају: 1) функција заштите поверења уговорача у опстанак уговора у мери у којој он хармонира са границама слободе уговора и 2) функција спречавања злоупотребе слободе уговора код уговора којима је иманентна структурална неједнакост уговорача. У оквиру потоње издвојене су две подфункције: 2.1) заштита слабије уговорне стране и 2.2) обезбеђивање уговорне правде. Од посебних функција нарочита пажња посвећена је циљевима модификоване делимичне ништавости уговора по приступу. У оквиру њих издвојене су: 1) функција заштите интереса адхеранта да настави да користи уговорену услугу или прибављену ствар; 2) функција избегавања неоснованог привилеговања адхеранта; 3) функција заштите оправданих интереса стипуланта у нарочитим околностима; 4) функција подржавања начелног вредновања законодавца и 5) функција заштите сигурности правног промета.

7. Глава – Разграничење делимичне ништавости уговора од сродних института (странице 136-202)

У оквиру овог поглавља испитан је однос између делимичне ништавости уговора и сродних правних установа као што су: 1) редукција (главне) престације на основу изричитог законског овлашћења; 2) конверзија, и 3) промењене околности. Поређење је базирано на чињеници да свака од ових установа може довести до одржавања уговора на снази са изменјеном садржином. Редукционе норме упућују на то да нашем законодавцу није страна идеја преобликовања саржине оног што су уговорачи предвидeli. У неким случајевима законодавац се изричито опредељује за одржавање уговора на снази са коригованом (главном) престацијом уместо за алтернативу у виду ништавости уговора у целости. Законодавцу није страна ни идеја да суду препусти процену постојања

прекомерности и обима редукције спрам околности конкретног случаја. У том смислу, иако се у овим случајевима ради о примени закона, не може се негирати учешће суда у сукреирању садржине уговореног. Код поређења са конверзијом, највећа пажња посвећена је разграничењу модификоване делимичне ништавости и судске конверзије. С тим у вези, кандидаткиња сматра да промену на нивоу уговорне одредбе уз задржавање идентитета уговора треба квалифиkovати као случај модификоване делимичне ништавости, уместо (судске) конверзије. У делу посвећеном поређењу института делимичне ништавости и промењених околности, осим битних разлика, указано је и на постојање близкости међу њима која се огледају у одмеравању интереса уговорача на основу ког суд треба да определи једну од две могуће последице. То одмеравање интереса је у оба случаја врло близко и оно се у суштини своди на испитивање хипотетичке воље контрахената. Истакнуто је и да ће последица која се састоји у елиминисању свих дејстава уговора (ништавост у целости, у првом случају, то јест раскид, у другом), бити изречена само као *ultima ratio*.

8. Глава – Однос делимичне ништавости и поједињих начела уговорног права (странице 203-239)

У овом поглављу испитан је однос делимичне ништавости уговора са кључним начелима уговорног права као што су начело слободе уговора, начело савесности и поштења и начело еквивалентности узајамних давања. У оквиру првог поређења, најпре је указано на потребу за изнијансираним приступом разумевању начела слободе уговора у зависности од врсте уговора о коме је реч и својства његових уговорача. Када би се домашај максиме *pacta sunt servanda* увек доживљавао на исти начин, то јест независно од (не)постојања израженог диспаритета у преговарачким снагама уговорача, тада би се суштински различите ствари третирале на исти начин. То сазнање оправдава различит приступ судова уговорима у зависности од начина на који је определјена њихова садржина: споразumno или једнострano, а у оквиру потоњих и од субјеката који им приступају. У вези са начелом савесности и поштења, скренута је пажња на то да се оно може довести у везу са испитиваним институтом у оба његова значења: објективном (као одступање од очекиваног стандарда понашања у тренутку закључења уговора у смислу могућег узрока ништавости) и субјективном (као знање уговорача о ништавости неке уговорне клаузулe у моменту закључења уговора, у смислу услова од ког зависи допуштеност делимичне ништавости). У вези са начелом еквиваленције испитано је да ли се питање релевантног поремећаја односа еквиваленције може јавити у контексту споредних уговорних одредаба онда када није спорно да између главних престација постоји одговарајућа еквиваленција. Осим тога, испитано је и да ли под еквиваленцијом треба разумети само аритметичку, то јест економску еквиваленцију, или је законописац настојао да овим начелом уреди и питање симетрије у узајамним правима и обавезама која проистичу из споредних уговорних одредаба независно од тога да ли су она непосредно економски валоризована.

9. Глава – Претпоставке за примену института делимичне ништавости уговора (странице 240-289)

У 9. поглављу обрађују се претпоставке које треба да буду испуњене да би институт делимичне ништавости могао да се примени као што су: 1) постојање уговора; 2) постојање узрока ништавости чији се домашај може ограничити на одређени део уговора; 3) деливост уговора (и уговорне одредбе); 4) значај одредбе захваћене ништавошћу са становишта уговорног поретка и воље уговорача; 5) (не)постојање воље уговорача у чијем је интересу уговорена ништава одредба за парцијалном пуноважношћу уговора. Ово поглавље, закључује се испитивањем да ли (не)савесност једног или обају уговорача треба да утиче на могућност парцијалног одржавања уговора на снази.

10. Глава – Попуњавање накнадних празнина у уговору (странице 290-328)

У овом поглављу кандидаткиња најпре одређује појам накнадних празнина у уговору, указујући на то да њихово попуњавање није нормирано у домаћем законодавству. Потом прави паралелу између почетних и накнадних празнина у уговору иразито блиска. Правило које треба да заузме место ништаве уговорне одредбе означава се као заменско и оно у зависности од околности може да води порекло из: *ius cogens*, диспозитивне норме, допуњујућег тумачења уговора, а може да настане и као резултат судског развоја (унапређења) права.

11. Глава – Последице делимичне ништавости уговора (странице 329-341)

С обзиром на то да делимична ништавост представља ништавост ограниченог домаћаја, кандидаткиња истиче да су примарне и секундарне последице ништавости и делимичне ништавости исте. Оне се огледају у одузимању дејства ништавој уговорној одредби, а да би се успоставило стање које би постојало да ништава одредба није била уговорена, потребно је да наступе и секундарне последице ништавости у виду реституције и накнаде штете. У овом поглављу, кандидаткиња нарочиту пажњу посвећује питањима која су се у пракси испоставила спорним, а која се тичу почетка тока рока застарелости потраживања на име оног што је дато по основу ништаве уговорне одредбе; правне природе испуњења по основу неправичне одредбе уговора по приступу у складу са чл. 143, ст. 2 Закона о облигационим односима (ЗОО) и ретроактивног дејства одлуке суда којом се утврђује ништавост и могућих начина за њено ублажавање.

12. Глава – Делимична рушљивост уговора (странице 342-348)

На почетку овог поглавља наводи се да ЗОО не уређује изричito делимичну рушљивост, нити предвиђа сходну примену правила о делимичној ништавости на рушљиве уговоре. Како је утврђено да у погледу делимичне рушљивости уговора постоји празнина у закону, испитана је испуњеност услова за њено попуњавање. Анализом је утврђено да је по среди непланска празнина и да су испуњени услови за аналогну примену правила из чл. 105 ЗОО на делимично рушљиве уговоре.

13. Глава – Делимична ништавост потрошачких уговора (странице 349-369)

У глави која претходи закључним разматрањима, институт делимичне ништавости сагледан је кроз призму потрошачких уговора и ставова Суда правде Европске уније у вези са применом *Директиве 93/13/ЕЕЗ о неправичним одредбама потрошачких уговора*, на чија се решења ослања и српско потрошачко право. У овом поглављу обрађена су следећа питања: појам неправичних уговорних одредаба; нормативни стандарди неправичности; правна природа санкције која погађа неправичне уговорне одредбе; последице неправичности одређене одредбе са становишта уговора као целине; могућност суда да измени неправичну одредбу, те допуштеност попуњавања празнина које настану утврђењем неправичности одредбе потрошачког уговора.

14. Глава – Закључак (странице 370-390)

У овом делу сумирани су резултати до којих је кандидаткиња дошла током истраживања и писања дисертације.

Литература – (странице 391-409)

На крају докторске дисертације кандидаткиња је навела списак коришћене литературе, домаће и стране, изворе са интернета, правне изворе као и одлуке (и правне ставове) домаће и стране јудикатуре, као и релевантне одлуке Суда правде Европске уније.

Садржај докторске дисертације:

САДРЖАЈ

Сажетак.....	.1
Summary.....	.5
1. УВОД СА МЕТОДОЛОШКИМ НАПОМЕНАМА	9
1.1. О разлозима одабира теме и њеној актуелности	9
1.2. О „ширини теме докторске дисертације“	14
1.3. Коришћене методе	16
1.4. План излагања	17
2. ДЕЛИМИЧНА НИШТАВОСТ УГОВОРА И ЊЕНА УЛОГА У РЕЛАТИВИЗАЦИИ КОНЦЕПТА НИШТАВОСТИ	19
2.1. Појам делимичне ништавости уговора	19
2.2. Делимична ништавост уговора као једна од техника за ублажавање ригорозних последица ништавости	21
2.3. Правно-логичка одрживост идеје о делимичној ништавости уговора	23
2.4. Позитивноправни појам делимичне ништавости уговора	26
2.5. Несамосталност и супсидијарност општег правила о делимичној ништавости уговора	28
2.6. Ништавост одредаба уговора са споразумно одређеном садржином и уговора по приступу	30
3. РИМСКИ КОРЕНІ И ЕВОЛУЦІЈА ІНСТИТУТА ДЕЛИМИЧНЕ НИШТАВОСТИ УГОВОРА	32
3.1. Претече института делимичне ништавости у класичном римском праву	32
3.2. Утицај схватања класичних римских правника на средњовековно <i>ius commune</i> и велике националне кодификације	37
4. ВРСТЕ ДЕЛИМИЧНЕ НИШТАВОСТИ	39
4.1. Обична делимична ништавост и <i>blue pencil</i> правило	41
4.1.1. Обична делимична ништавост и <i>blue pencil</i> правило у српском праву	47

4.2. Проширена делимична ништавост	48
4.2.1. Проширена делимична ништавост у српском праву	52
4.3. Модификована делимична ништавост	53
4.3.1. Претходне напомене	53
4.3.2. Порекло назива и постављање проблема	58
4.3.2.1. Терминолошке напомене	58
4.3.2.2. Суштина проблема	60
4.3.2.3. Домашај проблема	64
4.3.3. Трагање за могућим правним основом модификоване делимичне ништавости .	65
4.3.3.1. Аутори који се позитивно изјашњавају по питању законске фундирености модификоване делимичне ништавости	66
4.3.3.2. Аутори који негирају постојање законског основа за примену модификоване делимичне ништавости	72
4.3.4. Трагање за могућим правним основом модификоване делимичне ништавости у српском праву	74
4.3.4.1. Могућа значења речи и израза употребљених у чл. 105 ЗОО	82
4.3.4.2. Могућа схватања чл. 105, ст. 2 ЗОО	84
4.4. Субјективна делимична ништавост	89
4.4.1. Субјективна делимична ништавост у српском праву	94
4.5. Делимична ништавост у контексту повезаних уговора	94
4.5.1. Услови и индиције на основу којих се утврђује правно јединство између вишег самосталних уговора	96
4.5.2. Делимична ништавост у контексту повезаних уговора у српском праву	99
5. ПРАКТИЧНИ ЗНАЧАЈ РЕДАКЦИЈЕ ОПШТЕ ОДРЕДБЕ О ДЕЛИМИЧНОЈ НИШТАВОСТИ УГОВОРА	101
5.1. Могућа редакциска решења	101
5.2. Утицај редакције института на крајњи исход његове примене	104
5.3. Процесни значај редакције општег правила о делимичној ништавости	105
5.3.2. Значај редакције општег правила о делимичној ништавости у случају <i>non liquet</i>	106
5.4. Одступање од законске претпоставке диспозицијом уговарача	107

6. ФУНКЦИЈЕ ДЕЛИМИЧНЕ НИШТАВОСТИ УГОВОРА	109
6.1. Оште функције делимичне ништавости	110
6.1.1. Функција заштите поверења уговорача у опстанак уговора у мери у којој он хармонира са границама слободе уговорача	110
6.1.2. Функција спречавања злоупотребе слободе уговорача код уговора којима је иманентна структурална неједнакост уговорача	112
6.1.2.1. Функција заштите слабије уговорне стране	113
6.1.2.2. Функција обезбеђења уговорне правде	117
6.2. Посебне функције делимичне ништавости уговора	118
6.2.1. Постављање проблематике у шири контекст	118
6.2.2. Критичко вредновање аргумената који се наводе против модификованих делимичних ништавости	121
6.2.3. Функције модификованих делимичних ништавости у светлу уговора по приступу	128
6.2.3.1. Функција заштите интереса адхеранта да настави да користи уговорену услугу или прибављену ствар	128
6.2.3.2. Функција избегавања неоснованог привилеговања адхеранта	130
6.2.3.3. Функција заштите оправданих интереса стипуланта у нарочитим околностима	131
6.2.3.4. Функција подржавања начелног вредновања законодавца	132
6.2.3.5. Функција заштите сигурности правног промета	134
7. РАЗГРАНИЧЕЊЕ ДЕЛИМИЧНЕ НИШТАВОСТИ УГОВОРА ОД СРОДНИХ ИНСТИТУТА	136
7.1. Делимична ништавост и редукција (главне) престације на основу изричитог законског овлашћења	137
7.1.1. Значај редукционих норми са становишта делимичне ништавости уговора	141
7.1.1.1. Парадигматски значај одредбе о редукцији зеленашке престације са становишта делимичне ништавости	144
7.1.2. Темпорално дејство редукције престације	149

7.1.3. Оправданост подвођења редукције главне престатије под опште правила о делимичној ништавости уговора	151
7.2. Делимична ништавост уговора и конверзија	152
7.2.1. Претходно питање у вези са односом делимичне ништавости уговора и конверзије	152
7.2.2. Теоријско поимање института конверзије	154
7.2.3. Врсте конверзије	158
7.2.3.1. Законска конверзија	159
7.2.3.2. Вольна конверзија	161
7.2.3.3. Судска конверзија	162
7.2.3.3.1. Услови за судску конверзију	166
7.2.3.3.1.1. Ништавост уговора	166
7.2.3.3.1.2. Када ништав уговор испуњава услове за пуноважност неког другог уговора?	169
7.2.3.3.1.3. Како суд испитује да ли би стране пристале да закључе заменски уговор да су знале за ништавост првобитног уговора?	171
7.2.3.3.1.4. Савесност уговарача као услов за судску конверзију	173
7.2.3.3.1.5. Неопходност иницијативе уговарача за спровођење судске конверзије	174
7.2.3.3.1.6. Дејство одлуке суда	177
7.2.3.3.1.7. Одговарајуће поимање синтагме „други уговор“ из чл. 106 ЗОУ у сврху разграничења модификоване делимичне ништавости и судске конверзије	179
7.3. Делимична ништавост уговора и промењене околности	191
7.3.1. Разликовање делимичне ништавости и промењених околности спрам временског хоризонта у односу на који се испитује испуњеност услова за њихову примену	193
7.3.2. Разликовање делимичне ништавости и промењених околности с обзиром на порекло узрока проблема	194
7.3.3. Могућност сукцесивне примене делимичне ништавости уговора и клаузуле <i>rebus sic stantibus</i>	195
7.3.4. Разликовање делимичне ништавости и промењених околности с обзиром на	

врсту уговора поводом којих се може актуелизовати њихова примена	196
7.3.5. Разликовање делимичне ништавости и промењених околности спрам спектра интереса који се њима штите и реаговања суда	197
7.3.6. Разликовање делимичне ништавости и промењених околности спрам њихове генезе	198
7.3.7. Сличности између делимичне ништавости и промењених околности	199
8. ОДНОС ДЕЛИМИЧНЕ НИШТАВОСТИ И ПОЈЕДИНИХ НАЧЕЛА УГОВОРНОГ ПРАВА	203
8.1. Слобода уговарања и њене границе	203
8.1.1. Делимична ништавост кроз призму начела слободе уговарања	212
8.1.2. Слобода уговарања и ништавост одређене уговорне клаузуле на основу специјалне законске забране	214
8.1.3. Слобода уговарања и салваторне клаузуле	215
8.1.4. Слобода уговарања у контексту општег правила о делимичној ништавости ..	219
8.2. Делимична ништавост уговора и начело савесности и поштења	225
8.3. Делимична ништавост уговора и начело еквивалентности узајамних давања	227
9. ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ПРИМЕНУ ИНСТИТУТА ДЕЛИМИЧНЕ НИШТАВОСТИ УГОВОРА	240
9.1. Постојање уговора	241
9.2. Постојање и домашај узрока ништавости	244
9.2.1. Повреда <i>ius cogens</i>	247
9.2.1.1. Ништавост уговорне одредбе због повреде начела савесности и поштења	252
9.2.2. Повреда јавног поретка	255
9.2.3. Повреда добрих обичаја	262
9.3. Дељивост уговора и уговорне одредбе	270
9.3.1. Одређење појма уговорне одредбе	275
9.4. Значај одредбе захваћене ништавошћу са становишта уговорног поретка и воље уговарача	281
9.5. (Не)постојање воље уговарача у чијем је интересу уговорена ништава одредба за	

парцијалном пуноважношћу уговора	285
9.6. Утицај савесности уговарача на примену института делимичне ништавости	286
10. ПОПУЊАВАЊЕ НАКНАДНИХ ПРАЗНИНА У УГОВОРУ	290
10.1. (Не)нормираност попуњавања накнадних празнина у уговору у упоредном и домаћем праву	292
10.2. Почетне и накнадне празнице у уговору	293
10.2.1. О почетним празницима у уговору	293
10.2.2. О накнадним празницима у уговору	295
10.2.2.1. <i>Ius cogens</i> као супституционе норме	296
10.2.2.1.1. Однос супституције ништаве уговорне клаузуле са <i>ius cogens</i> и општег правила о делимичној ништавости уговора	298
10.2.2.2. Супституција ништаве уговорне одредбе одговарајућом диспозитивном нормом	299
10.2.2.2.1. Супституција ништаве одредбе уговора по приступу одговарајућом диспозитивном нормом	300
10.2.2.2.2. Супституција ништаве одредбе индивидуалног уговора одговарајућом диспозитивном нормом	302
10.2.2.2.3. Ништавост уговора у целости упркос супституцији	304
10.2.2.2.4. Објективне границе супституције ништаве уговорне одредбе диспозитивном нормом	306
10.2.2.3. Допуњујуће тумачење уговора	307
10.2.2.3.1. Допуњујуће тумачење као инструмент за превазилажење почетних празнина у уговору	307
10.2.2.3.1.1. Допуњујуће тумачење уговора у домаћем праву	308
10.2.2.3.2. Допуњујуће тумачење као инструмент за премошћивање накнадних празнина у уговору	311
10.2.2.3.2.1. Допуњујуће тумачење као инструмент за премошћивање накнадних празнина у типским уговорима	313
10.2.2.3.2.2. Допуњујуће тумачење уговора као средство за превазилажење накнадних празнина у уговору у зависности од значаја ништаве одредбе	316

10.2.2.3.2.3. Да ли би требало пооштрити услове за допуњујуће тумачење уговора по приступу	318
10.2.2.3.3. Замисливи теоријски приступи у постављању заменског правила код уговора којима је својствен однос јаче и слабије стране	320
10.2.2.3.3.1. Операционализација допуњујућег тумачења уговора на једном примеру из домаће јудикатуре	321
10.2.2.4. Попуњавање накнадних празнина у уговору судским унапређењем права	324
 11. ПОСЛЕДИЦЕ ДЕЛИМИЧНЕ НИШТАВОСТИ УГОВОРА	329
11.1. Почетак тока рока застарелости потраживања на име оног што је испуњено по основу ништаве уговорне одредбе	331
11.2. Правна природа испуњења по основу неправичне одредбе уговора по приступу у складу са чл. 143, ст. 2 ЗОО	335
11.3. Ретроактивно дејство одлуке суда којом се утврђује ништавост уговорне одредбе	338
 12. ДЕЛИМИЧНА РУШЉИВОСТ УГОВОРА	342
12.1. Аргументација у прилог аналогије примене правила о делимичној ништавости на рушљиве уговоре	343
12.2. (Не)селективна аналогија примена правила о делимичној ништавости на делимично рушљиве уговоре у зависности од узрока рушљивости	346
12.3. Делимична рушљивост кроз призму судске праксе	347
 13. ДЕЛИМИЧНА НИШТАВОСТ ПОТРОШАЧКИХ УГОВОРА	349
13.1. Неправичне одредбе општих услова формуларних уговора према ЗОО	350
13.2. Ништавост и неправичност уговорне одредбе: синоними или појмови између којих не постоји садржинска подударност.....	352
13.3. Сврха <i>ex post</i> судске контроле правичности одредба потрошачких уговора	353
13.4. Делимична ништавост потрошачког уговора као правило	354
13.5. Степен хармонизације између Директиве 93/13/ЕЕЗ и Закона о заштити потрошача	355

13.6. Утврђивање неправичности: каталоги (потенцијално) неправичних одредаба, стандарди и критеријуми неправичности	357
13.6.1. Значајна несразмера у правима и обавезама уговорних страна	360
13.6.2. Повреда начела савесности и поштења	364
13.7. Попуњавање накнадних празнина у потрошачким уговорима	365
 14. ЗАКЉУЧАК	 370
 ЛИТЕРАТУРА	 391
 План третмана података	 410

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У првој глави кандидаткиња адекватно елаборира разлоге који су мотивисали избор теме и који говоре о њеној актуелности. Исправно указује на то да се ради о правној установи која заузима незаобилазно место у домаћој литератури, чија обрада ретко излази из оквира језичког тумачења опште одредбе из чл. 105 ЗОО. Износи тачну констатацију да је реч о тематици која задире у срж уговорног права будући да актуелизује питања која се тичу слободе уговора и њених граница,

максиме *pacta sunt servanda*, као и улоге судова у континенталноевропским правним системима. Указује на то да интервентно законодавство коме се прибегавало у појединим случајевима у националним оквирима не би требало да постане манир за решавање проблема у вези са свим замисливим спорним уговорним клаузулама. Наводи да је циљ дисертације да се на теоријској равни, системски расправе начелна питања о томе под којим условима и на који начин је судовима допуштено да интервенишу у садржину уговора под окриљем института делимичне ништавости. Осврће се и на питање ширине теме докторске дисертације уз навођење убедљивих разлога због којих наслов дисертације није постављен ни шире ни уже. Уводни део закључује коректним навођењем метода којима се руководила у истраживању и писању дисертације.

У другој глави кандидаткиња исправно одређује теоријски и позитивноправни појам делимичне ништавости правилно га доводећи у везу са начелом афирмације уговора. Сугерише да је по средиједна од установа чијом се применом настоје ублажити ригорозне последице ништавости, те исправно уочава и елаборира питање које се тиче правно-логичке одрживости идеје о делимичној ништавости уговора. Тачно уочава карактеристике општег правила о делимичној ништавости у виду његове несамосталности и супсидијарности.

У трећој глави, ослонцем на резултате историјскоправних истраживања, сажето али за потребе позитивноправне анализе сасвим доволно излаже генезу и развоју испитиваног института почев од римског права преко Јустинијанових компилатора, средњовековног *ius committae-a*, до ере великих грађанских кодификација. Ову главу закључује констатацијом да испитивани институт представља део савременог *ius committae europaem-a*.

У четвртој глави, инспирисана дometима германске догматике, кандидаткиња на свеобухватан начин подробно анализира модалитете делимичне ништавости. Разрада модалитета испитиваног института представљају новум за домаћу доктрину. На овом месту осим теоријске разраде поједињих варијанти делимичне ништавости, кандидаткиња настоји да их читоацу приближи кроз одабране одлуке стране јудикатуре истовремено настојећи да пронађе правно утемељење за њихово практиковање у националним оквирима. У овом поглављу са правом највише пажње посвећује тзв. модификованој делимичној ништавости која је догматски најспорнија. С њом у вези кандидаткиња излаже различите теоријске ставове у прилог и против њене примене истичући да би њу изузетно требало допустити у домаћем праву што адекватно аргументује.

У петој глави кандидаткиња пореди исходе у примени општег правила о делимичној ништавости у зависности од тога да ли се нормотворац на редакцијској равни определио за делимичну ништавост као правило или изузетак. С тим у вези истиче да фаворизовања делимичне пуноважности или ништавости у целости нема суштински утицај на примену општег правила, јер без обзира на његову фомулацију подједнако „конкуришу“ обе могуће последице. Истовремено, истиче да се тиме не негира сваки практични значај редакције општег правила о делимичној ништавости будући да од ње зависи 1) расподела терета тврдњи и доказивања као и 2) законска претпоставка којој ће се суд приклонити у случају *non liquet*.

У шестој глави кандидаткиња излаже о циљевима (функцијама) којима служи институт делимичне ништавости. Међу њима издваја функције које до сада нису биле предмет детаљније анализе у домаћој догматици чиме омогућује сагледавање испитиваног института и његове сврхе из новог угла. То се нарочито односи на циљеве модификоване делимичне ништавости уговора по приступу који имају велику сугестивну моћ да убеде у потребу за изузетно допуштање њене примене.

У седмој глави кандидаткиња се бави уочавањем сличности и разлика између испитиваног института и њему сродних правних установа попут: 1) редукције главне престације на основу изричитог законског овлашћења; 2) конверзије и 3) промењених околности. Овако детаљно поређење услова за примену сваких од набројаних сродних института до сада није спроведено у домаћим оквирима. Поређење законски нормираних случајева редукције са институтом делимичне ништавости представља новину за домаћу цивилистику. У овом делу, кандидаткиња нарочиту пажњу посвећује разграничењу делимичне ништавости и конверзије, при чему исправно уочава да је то најтеже учитини онда када је потребно повући јасну демаркациону линију између

модификоване делимичне ништавости и судске конверзије. У анализи ових модалитета института који су предмет поређења, издваја чак седам аргумента због којих сматра да би измене на нивоу поједине уговорне одредбе уз задржавање идентитета уговора требало подвести под институт делимичне ништавости уговора уместо под окриље конверзије.

У осмој глави кандидаткиња подробно анализира интеракцију института делимичне ништавости са одабраним начелима уговорног права. На почетку поглавља преиспитује традиционално схватање максиме *racta sunt servanda* кроз перспективу архетипског модела уговора и доминантног савременог обрасца контрахирана. С тим у вези исправно закључује да би домаћај максиме *racta sunt servanda* било погрешно увек разумети на исти начин независно од (не)постојања израженог диспаритета у преговарачким снагама уговорача. Потом сагледава однос делимичне ништавости и начела слободе уговора које нијансира спрам тога да ли је ништавост одређене уговорне одредбе нормирана специјалном законском забраном; да ли се ништавост одредбе испитује спрам опште клаузуле о ништавости, те спрам тога да ли су уговорачи својом вољом уредили последицу ништавости неке одредбе на остатак уговора. Затим анализира однос испитиваног института са начелом савесности и поштења истичући бројне тачке везивања између њих. За крај овог поглавља, сагледава однос испитиваног института са начелом еквиваленције преиспитујући став домаће јудикатуре о томе да се питање еквиваленције првенствено тиче уговора као целине, а не његових појединачних одредаба.

У деветој глави кандидаткиња детаљно анализира услове који морају бити испуњени да би се институт делимичне ништавости могао применити. Исправно уочава да питању постојања уговора треба приступити различито у зависности од тога да ли је по среди именовани или неименовани уговор, посебно указујући на специјална правила која су релевантна за типске уговоре који се позивају на опште услове. У оквиру њих адекватно уочава различите нивое контроле као што су: контрола важења, контрола тумачења и садржинска контрола. Затим детаљно анализира могуће узроке ништавости у вези са применом испитиваног института, те да ли је могуће да сваки од три основа ништавости из чл. 103, ст. 1 ЗОО фигурира као узор делимичне ништавости. У наставку се бави условом дељивости уговора и уговорне одредбе од којих зависи могућност ограничења домаћаја ништавости на део уговора. Затим испитује да ли је примена института делимичне ништавости ограничена само на случајеве ништавости споредних уговорних одредаба, или је пак она замислива и у случају ништавости субјективно битне одредбе уговора. Ово поглавље закључује ставом да примену испитиваног института не би требало оптерећивати условом савесности уговорача.

Десета глава посвећена је питању попуњавања накнадних празнина у уговору, то јест празнина које настају као последица утврђења ништавости неке уговорне одредбе, онда када је ништавом одредбом било уређено питање које међу уговорачима не може остати нерегулисани, јер у супротном не би било могуће неометано испуњење уговора. У националним оквирима се, за разлику од германских правних система, до сада ово питање није доводило у вези са институтом делимичне ништавости уговора. Отуда резултати до којих се долази у овом поглављу пружају нову перспективу за сагледавање домаћаја анализираног института. Уважавајући резултате германаске доктрине и судске праксе, кандидаткиња наводи да заменско правило које служи попуњавању уговорног ваккума може водити порекло из императивне норме, диспозитивне норме, интерпретативне технике познате као допуњујуће тумачења уговора, као и из судијског развоја права.

Једанаесто поглавље посвећено је последицама делимичне ништавости, при чему се указује на специфичности последица у случају да се ништава одредба нађе у уговору по приступу. Међу спорним питањима, издваја три која до сада нису темељније сагледана у националним оквирима у контексту института делимичне ништавости, или су се пак испоставила спорним у домаћој доктрини и јудикатури. Реч је о питањима која се тичу почетка тока рока застарелости потраживања на име повраћаја датог по основу ништаве уговорне одредбе; правне природе испуњења у складу са чл. 143, ст. 2 ЗО, те о томе да ли и евентуално када се може тврдити да одлука суда којом се утврђује ништавост неке уговорне одредбе има повратно дејство, те даје предлоге за ублажавање последица ретроактивног дејства судске одлуке.

У дванаестом поглављу кандидаткиња се темељно бави испитивањем испуњености услова за аналогну примену правила о делимичној ништавости на делимично рушљиве уговоре исправно закључујући да је реч о непланској празни и да су испуњени услови за њено попуњавање.

У тринаестом поглављу кандидаткиња сагледава испитивани институт кроз призму потрошачких уговора. Детаљно обrazлаже нормативне критеријуме на којима почива стандард неправичних одредаба потрошачких уговора и наводи релевантне закључке Суда правде Европске уније у вези са применом овог стандарда, који могу бити од изузетне важности за домаћу јудикатуру у примени стандарда неправичних одредаба из Закона о заштити потрошача.

На крају, кандидаткиња износи закључна разматрања у којима хронолошки, јасно и прегледно излаже резултате свог истраживања.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

Радови у вези са темом докторске дисертације:

1. Sloboda Midorović, "The Concept of Unfair Terms in Consumer Contracts in Serbian Law: The Case of Validity of Contracting Credit Costs" у: Dušan V. Popović *et al* (eds), *Balkan Yearbook of European and Internaitonal Law 2021*, Springer, Cham 2022, 141-160, ISBN 978-3-030-97430-5
2. Слобода Мидоровић, „О институту делимичне ништавости уговора кроз призму начела слободе уговарања“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 4/2020, 1475-1500, ISSN 0550-2179.

Други радови објављени током докторских академских студија:

3. Раденка Цветић, Слобода Мидоровић, „Сусвојина стажних власника на парцели на којој је зграда изграђена“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 3/2021, 737-763, ИССН 0550-2179.
4. Душан Николић, Слобода Мидоровић, „Развој посебних својинскоправних режима“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 1/2021, 67-92, ИССН 0550-2179.
5. Душан Николић, Слобода Мидоровић, „Ограничавање права својине правом на дом (појмовна одређења и правна политика)“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 1/2020, 39-70, ISSN 0550-2179.
6. Sloboda Midorović, Miloš Sekulić, "A New Function of Personal Data in the Light of the Contract for the Supply of Digital Content and Digital Services", *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 3/2019, 1145-1166, ISSN 0550-2179.
7. Слобода Мидоровић, „Право на брисање података о личности доступних на интернету“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 84/2019, 281-306, ISSN 0350-8501.
8. Слобода Мидоровић, Милица Ковачевић, „Слобода уговарања и њене границе на примеру „неправог“ уговора о доживотном издржавању“, 1. Научни скуп са међународним учешћем

„Право у функцији развоја друштва“, Косовска Митровица, Правни факултет, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 24 Мај, 2019, 409-428, ISBN 978-86-6083-060-1.

9. Слобода Мидоровић, Душан Николић, „Право својине и просторно планирање: утицај просторних планова на вредност непокретности“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 4/2018, 1775-1792, ISSN 0550-2179.
10. Слобода Мидоровић, „Грађанскоправни режим података који настају употребом паметних уређеја“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 2/2018, 663-679, ISSN 0550-2179.
11. Душан Николић, Слобода Мидоровић, „Савремена европска правна теорија о социјалној функцији права својине: немачка доктрина“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 1/2018, 65-78, ISSN 0550-2179
12. Sloboda Midorović, “Restitution of Cultural Property Acquired by State on Behalf of War Reparations” in: *Globalisation and Law Collection of papers from the International scientific conference* / [editors-in-chief Saša Knežević, Maja Nastić], Niš, Univerzitet, Pravni fakultet, 2017, 347-362, ISBN 978-86-7148-242-4.
13. Душан Николић, Слобода Мидоровић, „Својински односи и право на воду у епохи масовних миграција“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 4/2016, 1083-1101, ISSN 0550-2179.
14. Слобода Мидоровић, „Савесност у контексту реституције културних добара“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 3/2016, 957-974, ISSN 0550-2179.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Детаљним елаборирањем низа питања у вези са испитиваним институтом постигнут је циљ истраживања који се огледао у томе да се премости евидентна празнина која постоји у домаћој доктрини у вези са теоријском обрадом правне установе делимичне ништавости. У закључним разматрањима истиче се да је занемаривање овог института у домаћој доктрини условило то да се његово поимање сведе на најрудиментарнији облик на који упућује строго позитивистички приступ, то јест језичко тумачење општег правила из чл. 105 ЗОО. У том смислу, дисертација представља искорак будући да је у њој институт испитан уз уважавање системских веза чл. 105 ЗОО са другим релевантним одредбама ЗОО и Закона о заштити потрошача. Имајући у виду досадашње стање домаће доктрине, истиче се да не изненађује ненаклоњеност домаћих цивилиста различитим видовима интервенције суда у садржину уговора који се у упоредном праву подводе под окриље, или доводе у везу са институтом делимичне ништавости уговора. Закључено је да се ради о поливалентном појму који се користи за означавање читавог спектра различитих видова судске коректуре уговора чија се потпора не проналази увек у „слову закона“, већ у правилима херменеутике и попуњавања правних празнина. С тим у вези истакнуто је и да домаће право не даје ништа мање основа за теоријску разраду установе делимичне ништавости уговора у поређењу са германским правним системима.

У закључним разматрањима кандидаткиња јасно, концизно и прецизно наводи кључне резултате до којих је дошла у оквиру сваког од поглавља. У закључку кандидаткиња се најпре осврће на појам и карактеристике института делимичне ништавости. Потом даје преглед различитих модалитета испитиваног института и подсећа на значај редакције општег правила о делимичној ништавости. Указује на кључне функције испитиваног института, те подвлачи кључне сличности и разлике између испитиваног института и њему сродних правних установа. Сажето приказује однос делимичне ништавости и кључних начела уговорног права и набраја претпоставке за примену испитиваног института. Истовремено, указује на везу делимичне ништавости и накнадних празнина у уговору, те елаборира могуће начине за њихово попуњавање. Наводи правне последице примене

испитиваног института уз темељу обраду три спорна питања која су се јавила у пракси у вези са његовом применом. Констатује да делимична рушљивост није регулисана позитивним правом, али да нема препрека за аналогну примену правила о делимичној ништавости на делимично рушљиве уговоре. На самом крају излаже специјална правила која се односе на делимичну ништавости потрошачких уговора.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кандидаткиња је показала способност да правилно истражи и разуме бројне изворе из којих је црпела сазнања која је презентовала у својој дисертацији. Показала је да може да се упусти у критичко и аргументовано преиспитивање схватања домаће и стране доктрине и праксе у вези са појединим аспектима испитиваног института. Када дискутује о ставовима других аутора, кандидаткиња то чини на одмерен начин, уз уважавање мишљења правних писаца са којима се не слаже у потпуности. Показала је способност да резултате свог истраживања представи на систематичан и јасан начин чак и онда када излаже о комплексним праним питањима. У методолошком смислу рад је написан на завидном нивоу. Саржина је темељно разрађена што је видљиво из бројних наслова и поднасловова који имају логични след. Сваком замисливом аспекту проблематике посвећена је одговарајућа пажња. Посебна вредност дисертације огледа се у томе што су у њу инкорпорисани резултати до којих је кандидаткиња дошла непосредним консултовањем бројних извора на немачком језику, међу којима су и они најновијег датума који сублимирају ставове савремене германске цивилистике у вези са испитиваним институтом. Сагледавањем ових резултата у контексту националног правног оквира, отворена је нова перспектива за разумевање домаћаја института делимичне ништавости која одступа од његовог традиционалног поимања у домаћем правничком дискурсу. Похвале је вредно и то што се кандидаткиња упустила у испитивање института кроз призму ставова Суда правде Европске уније у контексту потрошачких уговора, што може имати велики значај за домаће судове у примени стандарда неправичних одредаба из Закона о заштити потрошача.

Имајући у виду све наведено, Комисија позитивно оцењује начин на који је кандидаткиња изложила, структурирала и протумачила резултате истраживања.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Докторска дисертација кандидаткиње садржи све битне елементе у складу са научним, техничким и стилским захтевима који су прописани чл. 23 *Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду*, који су у примени од 1. априла 2021. године. Дисертација садржи насловну страну, кључну документацијску информацију на српском и енглеском језику (образац 5а), резиме на српском и енглеском језику, садржај, уводни, централни део, закључак, списак литературе и изјаву о Плану третмана података.

Имајући у виду да су испуњени услови прописани *Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду*, Комисија сматра да дисертација садржи све битне елементе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Докторска дисертација кандидаткиње Слободе Мидоровић проверена је помоћу софтвера *iThenticate*. Том приликом утврђен је индекс сличности од 5%, што представља један од најнижих процената подударности код докторских дисертација из области правних наука које су до сада проверене помоћу овог софтвера на Правном факултету у Новом Саду. Ради исправног виђења ствари, потребно је напоменути да наведени проценат укључује и текст обавезног обрасца 5а који се наводи на почетку докторске дисертације на српском и енглеском језику, називе правних извора који се уредно наводе у фуснотама, називе правних аката и ознаке судских предмета, латинске максиме, делове законских норми које су уредно означене знацима навода (иако не уживају ауторскоправну заштиту), као и стандардне формулатије које се користе у радовима из области уговорног права попут: *уговорна одредба, уговорна страна, по службеној дужности, правно схватање, пуноважност валутне клаузуле, титулар права* и сл.

Имајући наведено у виду Комисија сматра да кандидаткиња у писању докторске дисертације није повредила правила академске етике и интегритета и да су представљени резултати њен изворни и оригинални научни допринос.

Докторска дисертација кандидаткиње представља оригиналан допринос науци због свеобухватне анализе института делимичне ништавости уговора који до сада није био предмет системских истраживања у домаћој цивилистици. У раду су темељно сагледани и анализирани сви релевантни аспекти испитиваног института. Ослонцем на одговарајуће научне методе, кандидаткиња је сагледала институт делимичне ништавости уговора кроз вредновање законодавчевих определења која провејавају из низа законских одредаба. Посебан квалитет дисертацији даје упоредноправна перспектива која се не иссрпљује у простом навођењу законских правила других земаља, већ се огледа у сагледавању домета германске (немачке, швајцарске и аустријске) цивилистике и јудикатуре. У настојању да проникне у схватање испитиваног института у упоредном праву, кандидаткиња је непосредно истражила богату литературу и судску праксу на немачком и енглеском језику. Истовремено је настојала да резултате упоредноправне анализе сагледа кроз призму важећих решења домаћег правног система, како би дошла до закључка да ли су нужне измене позитивних прописа. Поређењем релевантних формулатија односних одредаба из страних законодавстава и домета њихове примене у тамошњој судској пракси, закључује да српско право не нуди ништа мање основа за разраду испитиваног института од референтних страних законодавстава. Уважавајући фромални легализам који доминира у домаћој јудикатури истиче да не би било сувишно уврстити одговарајуће измене у домаће законодавство, али подвлачи да оне нису нужне. Кроз читав рад институт се сагледава како са становишта индивидуалних уговора тако и са аспекта уговора по приступу, а у оквиру њих нарочито потрошачких уговора, што раду даје посебан квалитет. На бројним местима кандидаткиња се упустила у преиспитивање ставова домаће и стране правне теорије уз аргументовано изношење сопственог става. Отворила је бројна питања која до сада нису тематизована у домаћој цивилистици у вези са институтом делимичне ништавости,

нудећи тако нову перспективу за сагледавање његовог домашаја.

Имајући све наведено у виду, Комисија констатује да је докторска дисертација Слободе Мидоровић *Делимична ништавост уговора* оригинални научни рад који представља значајан допринос развоју правне науке уопште, а нарочито домаће цивилистике. Ставови, аргументи и закључци које је кандидаткиња изнела у раду, поред своје научне вредности имају и практични правни значај јер могу бити од велике користи домаћим судовима као путоказ у примени института делимичне ништавости уговора, као и домаћој правној доктрини у разумевању његовог домашаја. Комисија, такође, сматра да рад има потенцијал да отвори плодну научну дискусију која може одредити даљи развој регулативе и њене примене у области делимичне ништавости уговора.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?

Комисија сматра да докторска дисертација кандидаткиње нема недостатке који би утицали на резултате истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу наведеног, комисија предлаже:

а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидаткињи одобри одбрана.

Место и датум: У Новом Саду, 29. новембар, 2022.

1. **проф. др Душан Николић**
редовни професор Универзитета у
Новом Саду, Правног факултета у
Новом Саду,
председник

2. **проф. др Раденка Џветић**
редовни професор Универзитета у
Новом Саду, Правног факултета у
Новом Саду,
члан и ментор

3. **проф. др Милош Живковић**
редовни професор Универзитета у
Београду, Правног факултета у
Београду,
члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложение односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.